

מנחות מט

משה שווערד

1. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

תני רבב"ח וכו' כבשי עצרת ששחטן לשום אילים כשרין ולא עלו לבעלים לשם חובה: כתב הזבח תודה (זבחים ד. ד"ה כבשי עצרת) דמיירי הכא בכבשי עצרת שהן שלמים ששחטן לשם אילים דעצרת שהן עולות דהוי שינוי קדש דשלמים לשם עולה, אבל שחט עולה כבש לשם עולה איל אין בשינוי הבהמה פסול דשינוי קדש, עי"ש שהוכיח זאת. וכן ביאר השפ"א (ד"ה עקירה). ובדעת הרמב"ם בזה - עי' בזבח תודה ובשפ"א הנ"ל. והחזו"א (לג. ב.) גם פירש כן, אבל הוסיף לפרש עוד דכבשים לשם אילים היינו אילים שהוקדשו לשם שלמי עצרת [וכדתני לוי לעיל שהן כשרין אף שאינן בני שנה, דילפינן חובה מנדבה], וממילא דינם כשלמי נדבה, וכששחט את כבשי העצרת לשם אילים הללו הוי מחשב בחובה לשם נדבה וחשיב שלא לשמה. ומדבריו מתבאר חידוש, דמחשב חובה לשם נדבה חשיב נמי שינוי קדש, ועי' בדברינו בזה לעיל ב. במתני' ד"ה לשם מנחת נדבה.

2. ספר קהלות יעקב – זבחים ס' ב'

בהא דמבואר ריש זבחים דזבחים דזבחים סתמא
כשר משום דסתמא לשמה קאי לכא
צפשוטו כיכ נראה דזכו משום דסתמא איכא
כוונת לשמה אפי"ש שלא חישב צדדיה לשם
עולה מ"מ מאחר שכוף יודע שזכ עולה
ומתעסק בצדדיה ודאי ע"ד ככשירא דעולה
קעציד ונכי דמחשבה מפורשת ליכא מ"מ
איכא מחשבה נעלמה צפונימיות מחשבתו
דאדעתא דעולה קעציד כיון דלכתי קאי וכו"
סתמא אדעתא דצטלים קעציד שלמענם
הקרצן כשר ולא אדעתא דאחר שאינו שייך
לקרצן זה.

אבל א"א לפרש הכי מכא דעתא לשם
חולין כשר ומבואר בגמרא בעטס
משום דמחשבה דלאו מינה לא מחריצ צד
ודל חולין מכא כו"ל סתמא, והתם כשחושב
צדדיה לשם חולין הא ודאי ליכא כלל
מחשבה לשמה אפילו צפונימיות מחשבתו
ונכי דלאו מינה לא הוי מחשבה הפוסלת
עכ"פ מחשבה לשמה הא ליכא כלל [ומוכח
דכא דסתמא כשר, אינו משום דגם דסתמא
איכא מחשבה לשמה אלא משום דא"ל כלל
מחשבה לשמה ולריך רק שלא חכא מחשבה
שלי"ש דמחריצ צד.

וכן מוכח מכא דמנחות דף מ"ט דלמד"א
עקירה צטעות לא הוי עקירה הקרצן
כשר ומלאה היכא דנחכוין צטעות לשם קרצן
אחר ע"ש והתם נכי דמחשבה צטעות לא הוי

מחשבה לפסול דכל מעשה צטעות כמאן דלא
עציד [משום דנחשז כאנוס דלצו אנוס
וכדאמרינן בצטעות דכ"ו וכו"ג כל טעות
מחשז אנוס, ובתשובת רעק"א ז"ל מהדו"ת
סי' נ"א דן דכא דמקח טעות בטל הוא מדין
הנאי דכו"ל כאילו התנה שאינו עושה אלא
אדעתא דככא ע"ש ואכמ"ל] מ"מ הא מוכח
עכ"פ כוונה דלשמה ליכא כלל אפילו צדעלם
מחשבתו כיון דקסבור שאין זה עולה אפי"ש
מוכח דכא דסתמא כשר הוא משום דא"ל
כלל מחשבה לשמה [ולא משום דגם דסתמא
איכא מחשבה לשמה] וכן הוכיח בספר
מנח"צ סי' ג' מכא דעקירה צטעות כשר
דא"ל כלל מחשבה לשמה כנ"ל.

ואכתי איכא לספוקי צבא דשלא לשמכ
פסול או לא עלו לבעלים לשם חובצ
כדילפינן לה מקראי אס זכו משום דשלא
לשמו הוא מחשבנא הפוסלת שזכו עיקר
הילפותה דמחשבנא קרבן אחר או בעלים
אחר מחריצ צב ופוסלו, או דיכוד הפסול
דשליש הוא משום שטיי זכ פוגם ועוקר את
הסתמא דלשמכ הקצוע בהקרבן וממילא
פסול מחמת חסרון לשמכ וחקרו צזכ
האחרונים ז"ל עיי מאכף אכל תורה ח"א

3. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

א"ל רב עלו ועלו אמר רב חסדא מסתברא מילתיה דרב בכסבור אילים וכו' ורבה אמר עקירה בטעות וכו' - מפרש הקר"א: דרב ורבה בר בר חנה פליגי בצירור דטעה וסבר שהן אילים ושחט לשם כבשים ובאמת הן כבשים. דלרבב"ח אף זה לא עלו לו כיון שלפי מחשבתו שחט בשינוי השם, ורב פליג דטעותא כה"ג אינו פוסל בשינוי השם, אבל שחט לשם אילים משום דטעה וסבר שהן אילים מודה רב דהוי שינוי אף שעקר בטעות, ורבה סבר דאף כה"ג קאמר רב דעלו ועלו משום דכונתו דכל שינוי בטעות לא הוי עקירה.

4. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

עקירה בטעות לא הויא עקירה - בקובץ שיעורים (ח"ב סי' כ"ב) הוכיח מכאן דמחשבת שלא לשמה הוי מחשבה הפוסלת, ולכך שייך לומר דבטעות לא הוי עקירה, אבל אי נימא דאינה אלא העדר הלשמה מה בכך דהוי טעות סו"ס חסר המחשבת לשמה, אך עי"ש שכתב לישב אף לצד דהוי העדר גרידא.

❖ ספר קובץ שיעורים ח"ב - סימן כנב: "ולישב דברי תוס' י"ל בפשיטות דס"ל דגם בקדשים דמיפסלי במחשבת שלא לשמן הטעם

הוא משום חסרון לשמן ואין הטעם משום דמחשבת שלא לשמה הויא מחשבה הפוסלת והא דכשר בלא חשב כלל היינו משום דסתמא לשמה קאי ומאליו הוי לשמה דבכל מקום שצריך לשמה אין הכונה שצריך האדם לכונן לזה כמו במצות צריכות כונה אלא דבעינו שיהא הדבר מיוחד לזה כמו בגט בעינו שיהא השטר מיוחד ועומד לגירוש האשה הזאת וגז"כ הוא דהיחוד הזה צ"ל דוקא בשעת כתיבה ולא אח"כ דאין הקדש לגט וכן בציצית בעינו שיהיו החוטין מיוחדין ועומדין למצות ציצית והיחוד הזה צריך לעשותו דוקא בשעת טויה וצביעה אבל בקדשים משעה שהקדישן לקרבן הרי הן מיוחדין ועומדין לקרבן וע"כ לא בעינו מחשבת האדם בשעת העבודה דממילא הן עומדין לשמן אבל אם חשב בפירוש שלא לשמן בזה עקר אותן מיהודן הקודם ושוב אין עומדין לשמן ופסולין משום חסרון לשמן כמו בציצית וא"כ הא דמיפסלי בחשב לשמן ושלא לשמן אין הטעם משום דמחשבת שלא לשמן פוסלת בהן אלא דמחשבת לשמן כה"ג אינה כראוי דבעינו שיהא הדבר מיוחד רק לשם זה בלבד ולא לשני דברים ושפיר יש ללמוד ציצית מקדשים:"

❖ ספר קובץ שיעורים ח"ב - סימן כנב: "ובריש זבחים ונדבה מי שרי לשנויי בה פירש"י הא אמרינן בפ"ב אסור לחשב

בקדשים וילפינן מקרא דלא יחשב ומבואר מדברי רש"י דקרא דלא יחשב קאי גם על מחשבת שלא לשמה אבל בריש מנחות לא פירש"י משום קרא דלא יחשב עיי"ש ונראה לפי פירושו במנחות דקרא דלא יחשב לא קאי רק אמחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו ולא על שלא לשמה וכן נראה מדברי הרמב"ן בסוף ספר המצות עיי"ש ואפשר דזה תלוי בשני הפירושים הנ"ל דאי נימא דפסול שלא לשמה משום דהויא מחשבה הפוסלת כמו מחשבת פיגול שפיר הוי בכלל קרא דלא יחשב אבל אם נאמר דאין הפסול אלא משום חסרון לשמה ולא משום דפוסל במחשבתו י"ל דאינו נכלל בקרא דלא יחשב דקרא לא איירי אלא היכא שפוסל במחשבתו אבל במחשב שלא לשמה אין המחשבה פוסלת מצד עצמה אלא דע"י עקירתו מסתמא ממילא מיפסל משום חסרון לשמה"

5. האם ומתי חייב הכהן משום מזיק

(a) רמב"ם הלכות חובל ומזיק פרק ז:

הלכה א: המזיק ממון חבירו היזק שאינו ניכר הואיל ולא נשתנה הדבר ולא נפסדה צורתו הרי זה פטור מן התשלומין דין תורה אבל מדברי סופרים אמרו הואיל והפחית דמיהן הרי זה חייב ומשלם מה שהפחית מדמיהן.

הלכה ד: הכהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבין לשלם בשוגג פטורין, וכן העושה מלאכה בפרת חטאת ובמי חטאת במזיד חייב לשלם בשוגג פטור.

השגת הראב"ד: הכהנים שפגלו וכו' במזיד חייב לשלם וכו'. א"א זה שיבוש הוא שאפילו עשה מעשה בגופן למאן דאמר היזק שאינו ניכר לא שמיה היזק **פטור מדיני אדם אפילו במזיד** וקי"ל כוותיה וטעמא דמילתא משום דאין מתכוין להזיק אלא להנאתו הוא מתכוין משום הכי לא קנסו בו מזיד.

(b) משנה למלך |הלכות חובל ומזיק פרק ז הלכה ז|:

הכהנים שפגלו את הזבח במזיד חייבים לשלם כו'. משנה ב' הניזקין הכהנים שפגלו במקדש מזידין חייבין. ולא ידעתי מאי איריא שפגלו דהיינו מחשבה שחוץ לזמנו **אפילו מחשבה דשלא לשמן דהקרבת כשר אפ"ה חייבין כיון דקי"ל שלא עלו לבעלים לשם חובה** וכדתנן בריש זבחים כל הזבחים שנזבחו לא לשמן כשרים אלא שלא עלו לבעלים לשם חובה. וכ"ת דהיינו דוקא היכא דהוא חייב קרבן משום חובה אבל משום נדר אם נזבח שלא לשמן יצא ידי נדרו הא ליתא שהרי בפירוש כתב רש"י וצריך להביא אחר לחובתו או נדרו כו'. והדבר מוכרח שהרי בגמ' הביאו ראיה לרבא דאמר עולה ששחטה שלא לשמה אסור לזרוק דמה שלא לשמה מדכתיב מוצא שפתיך תשמור ועשית כאשר נדרת לה' אלקיך נדבה האי נדבה נדר הוא אלא אם כמו שנדרת עשית יהא נדר ואם לאו נדבה יהא. הרי מבואר שנדר שנזבח שלא לשמו לא יצא ידי נדרו וחשיב זה הקרבן נדבה וחייב לקיים נדרו וא"כ הדרא קושיין לדוכתא דמאי איריא דנקט שפגלו. **וסבור הייתי לומר דנקט שפגלו לכלכול כל מין קרבן שיהיה אף נדבה דקי"ל שאינו חייב באחריותו דמשום מחשבה דשלא לשמו לא מיחייבי הכהנים**. וכ"ת דאי משום האי טעמא אף שפגלו ליפטרו הכהנים כיון שהיה נדבה ואינו חייב באחריותו, הא ליתא שהרי כתב רש"י שם פ' הנזקין (דף נ"ג) וז"ל חייבין לשלם דמיה לבעלים שהרי צריכים להביא אחרים ואי נמי נדבה היא קשה בעיניו שלא הקריב קרבנו שהרי להביא דורון היה מבקש ע"כ. **הרי היכא דפיגל אף שהיה נדבה חייב לשלם. ואפשר דדוקא בפיגל שהקרבת נפסל חייב לשלם אף בנדבה אך במחשבה דשלא לשמו שהקרבת כשר אינו חייב לשלם שהרי כבר הביא דורון**. וכ"ת נהי דהקרבת כשר מ"מ לא הוי קרבן מן המובחר כיון שנשחט שלא לשמו והדבר פשוט דמצוה מן המובחר הוא להקריבו לשמו שהרי אפילו בשחט שלא לשמו קאמר רבא דאסור לזרוק דמה שלא לשמו כ"ש דאעיקרא דמלתא מצותו הוא שיקרב לשמו וא"כ אם שחטו שלא לשמו ליחייב הכהן משום דיאמרו הבעלים אנו היינו רוצים להקריב קרבן כתקנו ואף שהוא כשר מ"מ אינו כתקנו. הא ליתא דהא אמרינן בפ' מרובה (דף ע"ח) בעי רבא הרי עלי עולה והפריש שור ובא אחר וגנב מיפטר גנב נפשיה בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע מי אמרי' עולה קביל עליה או דילמא מצי א"ל אנא מצוה מן המובחר בעינא למיעבד דהדר פשטה גנב פטר עצמו בכבש לרבנן בעולת העוף לראב"ע. הרי לך מבואר דמשום טענה דמצוה מן המובחר לא מיחייב הגנב **וה"ה הכא דלא מיחייב הכהן בנדבה משום דשחטו שלא לשמו כיון שהקרבת כשר ודוקא בפיגל חייב משום דלא הביא דורון** ועדיין יש להתיישב בדבר. (א"ה עיין בדברי הרב המחבר פ"ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז):

ועדיין אני תמיה דאמאי נקט פיגל דהיינו מחשבה דחוץ לזמנו וכמו שפירש"י ורבינו בפירוש המשנה והלא אף במחשבה דחוץ למקומו דקי"ל דאינו פיגול ואינו חייבים עליו כרת פשיטא דחייבים לשלם כיון דהקרבת פסול וכמו שפסק רבינו בפ"ח מהלכות פסולי המוקדשין. וכ"ת דפגלו לאו דוקא מ"מ יש לתמוה על רש"י ורבינו דנקטו מחשבה דחוץ לזמנו ולא נקטו מחשבה דחוץ למקומו והדבר צריך אצלי תלמוד. וראיתי להרא"ש בפרק ד' דנדרים (דף ל"ה) שכתב הכהנים שפגלו שחשבו באחת מד' עבודות לאוכלו או להקריבו חוץ לזמנו או חוץ למקומו ע"כ. **ומדנקט הרא"ש הני תרי גוונא ולא נקט נמי שלא לשמו משמע דדוקא בהני מיחייב ולא מצאתי מקום לחלק אלא דוקא בנדבה וכדכתיבנא**. ועיין ברש"י פ"ק דב"ק (דף ה') שכתב ומפגל כהן ששחט קרבנו של ישראל חטאת לשם שלמים דאין הקרבן עולה לחובת בעליו וצריך אחר ע"כ. ועיין בפ"ד דמנחות (דף מ"ט) דמייתי למתניתין דהכהנים שפגלו במקדש:

6. תוספות מסכת מנחות דף מט עמוד א ד"ה וקא מפרש

וקא מפרש בה לשלמים - כלומר לאוכלן שני ימים וכפירוש הקונטרס.

7. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

הכהנים שפיגלו במקדש מזידין חייבין:

א] האם 'פיגלו' כפשוטו, או שלא לשמה: [1] רש"י בגיטין נג. מפרש האי פיגול כפשוטו שמחשב לאכול חוץ לזמנו. ובסמוך נמי דאמרינן "אילימא דידע דחטאת היא וקא מחשב בה לשום שלמים" פירשו רש"י ותוס' דהיינו שמפגל ומחשב לאכול החטאת לשני ימים ולילה כשלמים... [2] מיהו לכאורה היה יכול לנקוט שלא לשמה כגון חטאת לשם שלמים דהוי נמי פסול ולא עלו לבעלים. ואכן רש"י ב"ק ה. פירש דכהנים שפיגלו היינו שמחשב בחטאת לשם שלמים, וצ"ע שסותר שיטתו בגיטין ובסוגיין. ובהגהות מצפ"א שם כתב דבאמת כוונת רש"י שם לפיגול, דהיינו שמחשב על חטאת שיאכלנה לשני ימים ולילה כשלמים, ונקט לשון הגמ' בסוגיין. ועל דרך זה נראה כוונת הגהות מהר"ב רנשבורג ב"ק שם. ובדרך אחרת - יעוי' בשטמ"ק שם בשם תוס' הרא"ש, ובפני יהושע, הגהות מהר"ץ חיות, וחתם סופר.

ב] אמאי חייבין כשפיגלו והלא מזיק קדשים פטור:

בגיטין נג. משמע דלמ"ד היזק שאינו ניכר שמיה היזק חייבין על הפיגול מן התורה. וצ"ע הלא קי"ל דמזיק קדשים פטור דכתיב 'רעך' ולא של הקדש - יעוי' [1] בריטב"א בגיטין שם שנקט אכן דהמפגל חייב רק מדרבנן. [2] אמנם הפני יהושע שם דייק מפירש"י דמיעוט מזיק הקדש מתשלומין הוא רק לפוטרו לשלם לגבוה, אבל כלפי הבעלים הוי מזיק גמור.

ג] בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' ס"ט ד"ה ומריש) הקשה דהרי הכהן חייב מלקות על שלבוש בגד כלאים ולא עביד מצוה בשעה שמפגל, והוי קלבד"מ ואמאי חייב ממון, ותירץ דהואיל ושיעור מחשבה רגע כמימריה ואינו שוהה בה שיעור פשיטה ולבישה אין לחייבו מלקות.

8. חידושי בתרא

תתסב) מט. א"ר שמעון דכולה היתה קריבה בין הערבים. והובא בסטנסיל מהגר"י ז"ל וז"ל וצ"ע מ"ש דבעינן שיקריבו כולה בין הערבים, דהא דלענין חביתין הדין הכי היינו משום דהתם מצותה שתהא מחציתה בבקר ומחציתה בערב דיש להם דין קרבן אחד, דהוה קרבן עשרון שלם אלא שקריב לחצאין, אבל בקטרת דמקטיר פרס בשחרית ופרס בין הערביים, מאי שייכי אתדדי דהוה עליהו הדין בלא הקריב שחרית שיקריבו כולה בין הערביים, וצ"ע ע"כ, וע"ש.

9. שפת אמת מסכת מנחות דף מט עמוד א

שם אר"ש וכולה היתה קריבה נראה דדוקא בקטורת משום דלא מפורש זה השיעור בתורה רק חכמים קבעו מנה בכל יום פרס בשחרית ופרס בין הערבים וכיון דלא הקטיר בבוקר יש להקטיר כל המנה בערב ואפי' לפימ"ש המל"מ (פ"ג מה' תו"מ) דהלל"מ היא מ"מ י"ל דהלכה הי' מנה בכל יום אבל בתמיד דמפורש בקרא אחד בבוקר ושני בה"ע מודה ר"ש ...

10. חידושי בתרא

תתסד) מט. ולא את המנורה אלא בו' נרותיה בין הערבים. והובא בסטנסיל מהגר"י ז"ל וז"ל והנה בשלמא לשיטת הר"מ דאיכא הדלקת נרותיה בבוקר דהתבה הוא גם הוא הדלקה שפיר קתני במשנה דאין מחנכין אלא בהדלקת בין הערביים ולא בהדלקה של שחרית, אבל לשיטת שאר ראשונים דאין הדלקה כ"א בערב מאי קמ"ל, וגם צ"ע דלשיטתם הוה ההטבה בשחרית דהיינו נתינת השמן והפתילה במנורה שאינה מחונכת דהחינוך אינו כ"א בלילה, והנה בפירוש

11. עולת שלמה

במתניתין ולא מוזבח העולה וכו' בס' גבורות ארי תענית (דף יז) בהא דאמר ההם דהגיס אסורים לשמות יין בזה"ז שחא יבנה ביהמ"ק וצטיין כהן הראוי לעבודה הקשה דמחלות ואילך לשתרי דאין מחנכין המוזבח אלא בתמיד של שחר ואינו קרב אלא עד חלות לרצון ונר' יהודה עד ד' שעות כדאיתא בברכות (דף כו) עיי"ש. ול"כ דלכאורה קשה דבשבוטות (דף טו) אמרינן דאין העורה מתקדשת אלא בשירי מנחה ומשמע מהתוס' שס' ד"ה עורה וכו' דאין קדוש אלא בשירי מנחה שאחר הקטרת הקומץ שכתבו שס' דבקמילה והקטרה מתקדשת העורה עיי"ש. ולפי"ז קודם שיחנכו המוזבח בתמיד של שחר לריך להקריב המנחה דבלא"ה אין העורה מתקדשת וכו"ש המוזבח וא"כ כבר נתחנך המוזבח ובהמנחה. אך לק"מ דהא דאמרינן דהמוזבח מתחנך בתמיד של שחר מיירי בשכבר נתקדשה העורה ועתה עשו מוזבח מחדש דאין מחנכין אותו אלא בתמיד של שחר כדיליף לקמן (דף ג) מזה ואשר תעשה על המוזבח דבמשכן מיירי והתם לא לריך לקדש העורה בשירי מנחה כמ"ש המהרש"א בשבוטות שס' דבמשכן לא היה קביעות מקום ואי"ל לקדשו בשירי מנחה. אבל אה"כ בימי עזרא שלריך לקדש העורה בשירי מנחה אי"ל מו' לחנך המוזבח בתמיד של שחר ולכבר נתחנך בהקטרת הקומץ. ומעתה שפיר חיישינן שחא יבנה ביהמ"ק ויחנכו בהקטרת הקומץ כדי לקדש העורה וכמס"כ:

12. רש"י על מנחות דף מט/א

תדיר ומקודש – [1] תדיר בכל יום ומקודש שהיום יום טוב הוא דאי לאו יום טוב ליכא מוסף ומוספין לא הוו אלא מקודש, [2] לשון אחר תמידין מקודשים קודם מוספים דתמידין קרבי ברישא:

❖ איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

[א] רש"י כתב שני פירושים מהו תדיר ומקודש, ולפירוש קמא מקודש היינו שהיום מקודש, ונמצא שבזה שוין התמידין ומוספין אלא דתמידין עדיפי רק דתדיר, ולפירוש בתרא מקודש היינו שקרב קודם ונמצא דתמידין עדיפי בתרתי - דתדירין ומקודשין. ... ובקר"א הקשה לפירוש קמא - דלמסקנא אמרינן דמביעא בתמידין דלמחר ומוספין דהאינדא דמוספי שבת דהיום מקודשין דאילו דלמחר הוי חול, ולפי"ז לכאורה בציר של ר"ח שחל בע"ש דאיכא מוספין דר"ח היום ותמידין דשבת מחר התמידין הוו נמי מקודשין טפי דקדושת שבת גדולה משל ר"ח, ואין משמעות סתמא דשמעתין הכי, וכתב לחדש דמעלת מקודש מהני דוקא ליומיה ולא למחר, עיי"ש. ועי' מנח"א עמ' שפ"ח. [ומאי דפסיקא לקר"א דשבת מקודש מר"ח הוא צ"ע מגמ' מפורשת בזבחים צא, עיי"ש בפירש"י].

13. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

[ב] בחי' הגרי"ז דן אמאי נקטה הגמ' משום דתדיר ומקודש, תיפוק ליה משום דצריך לקיים "העולה עולה ראשונה". [1] וכתב לפרש דאחר ד' שעות שעבר זמן הקרבת התמיד ליכא דין ד"העולה עולה ראשונה". וכיון שכן שפיר יש להסתפק שמא מוספין עדיפי. [2] עוד מובא בחי' הגרי"ז דאחד תירץ לו דכל הדין ד"העולה עולה ראשונה" הוא דוקא בדאיכא תמיד ולא כדהכא דאין אלא קרבן אחד, והוכיח כן מגמ' ערכין יב., וכ"כ המקדש דוד (א. א. ד"ה מיהו). וראה במנח"א (עמ' ש"צ) שהביא שכן בהדיא הוא דעת הראב"ד סופ"ק דתמיד. והנה יעוי' בתוס' לעיל מה. (ד"ה ומנין) דהגמ' דקאמרה הכא דתדיר ומקודש עדיף קאי גם על תמיד דבין הערבים, וכן איתא בתוס' כאן (ד"ה תדיר), [3] ולפי"ז יש לישב שפיר דנקטה הגמ' סברת תדיר ומקודש כדי לכולל גם תמיד דבין הערבים דזה לא שמעינן מקרא דהעולה עולה ראשונה.

14. דף על הדף מסכת מנחות דף מט עמוד א

בגמ': אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא, תמידין עדיפי שכן תדיר וכו'. ומבואר כאן דמעלת תדיר דוחה להא דאין מעבירין על המצוות, דרוצה הגמ' לומר דיש לדחות מוספים דהיום מחמת תמידים דלמחר מפני

שהם תדירים, אף על גב דמצד מוספים דהיום יש מעלת אין מעבירין על המצוות.

והקשה בספר ואם תאמר (ח"ב ע' ק"ג): וצ"ע מהא דקידושין (כ"ט ע"ב): דנחלקו תנאים אם יש לו די כסף או לפדות את בנו או לעלות לרגל איזה מהמצוות יקיים, והא עלייה לרגל הוי תדיר לגבי פדיוה"ב דהוי ג' פעמים בכל שנה, ואף על פי שהגיע זמן לפדות בנו ואין מעבירין על המצוות, הא מעלת תדיר עדיף. עוד הקשה שם (ע' ע"ח) על מש"כ רש"י במע"ק (ח' ע"א): דהא דאין מעבירין על המצוות היינו אפילו קלה מפני חמורה, וצ"ע דבגמ' כאן יש בעיא אם יש לציבור כסף רק לקרבן אחד אם יביאו מוסף היום או תמיד למחר, הרי מוכח דלא אמרינן אין מעבירין וכו' אלא כששניהן שוות. ובשו"ת חכם צבי (סי' ק"ו) הקשה כן, ותירץ דשאני הכא שעבודת הקרבנות כולן כמצוה אחת דמי, אבל במצוות שונות, אין מעבירין על המצוה קלה מפני החמורה, ע"ש שהאריך בזה.

15. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד ב

פרטי דינים בעניני ביקור הקרבן:

א] דין ביקור בקרבן התמיד, ובשאר קרבנות, ובקרבן פסח:

[1] בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פר' ויקרא) כתב דמשמע מדברי הר"ש בתו"כ (ויקרא פ"ג) דדין ביקור הוא בכל הקרבנות ולא רק בתמיד [ועי' לעיל בסמוך], [2] וראה במנח"א (עמ' שצ"ח) שביאר בזה דדין ביקור ד' ימים הוא חובת שימור וביקור על הגברא וזה בתמיד בלבד, אבל יש דין ביקור שלא יהא בעל מום וזה בכל הקרבנות.

ולענין ביקור בקרבן פסח לדורות - כתב המיוחס לרשב"א דאין צריך ביקור כיון דהוי קרבן יחיד [אף דאית בכנופא], וכן הרמב"ם לא הזכיר ביקור בקרבן פסח וכתבו המפרשים דס"ל דאינו טעון ביקור - עי' הערה 128 לשטמ"ק החדש.

ב] בגדר דין ביקור ארבעה ימים:

[1] ברש"י פסחים דף צו. משמע שמבקרין הקרבן כל הד' ימים, [2] אמנם בלשון הרמב"ם (תמו"מ א. ט.) משמע שמבקרין רק פעם אחת ד' ימים קודם השחיטה. ועי' מנח"א (עמ' שצ"ח) בביאור המחלוקת.

ג] האם ביקור ד' ימים הוא עם יום השחיטה:

רש"י בערכין יג: הביא תחילה לשון שצריך ארבעה ימים עם יום השחיטה, ודחי לה דא"כ לא דמי לביקור דפסח, ומסיק דד' ימים לבד יום השחיטה. וכן רש"י לקמן ריש נ. אזיל לשיטתו דד' ימים לבד יום השחיטה. אמנם רגמ"ה שם כתב דעם יום השחיטה דמקצת היום ככולו. ובדעת הרמב"ם (תמו"מ א. ט.) כתב הלח"מ שאין הכרע. וראה עוד במנח"א (עמ' שצ"ח), והערה פ"ג לכנסת הראשונים, והערה 129 לשטמ"ק החדש.

ד] תמיד שאינו מבוקר ונמצא תם, האם הקרבנותו כשירה:

[1] כתב המנחת חינוך (ה. א.) בשם תוס' בסוכה מב. דאפילו שנמצא תם פסול גם דיעבד, [2] ובכפות תמרים כתב דזהו חידוש גדול לומר כן וברמב"ם מוכח דלא סבר הכי, וכן מסיק המנחת חינוך שאין מעכב דיעבד, וכן הטורי אבן מגילה כט: כתב שמצוה יש בביקור אבל אינו מעכב, וע"ע במנחת חינוך (תא. ב. בקומץ המנחה) שהקשה על התוס' בסוכה הנ"ל.

והנה בתו"כ (ויקרא פ"ג) איתא בהדיא "א"ר יוסי שמעתי בשבת תמיד שאינו מבוקר חייב חטאת ויביא תמיד אחר", וכתב בפ"י הר"ש דקמ"ל דביקור מעכב, וראה בחי' מרן רי"ז הלוי עה"ת (פר' ויקרא) שהקשה דהלא דין ביקור הוא רק בתמיד [עי' מש"כ לעיל בענין זה], וא"כ אמאי לא יהא הקרבן כשר ויקרב בתורת נדבה כמו כל קרבנות ציבור ששחטן שלא כמצותן דכשרין ולא עולין לשם חובתן, עי"ש. וראה עוד במנח"א עמ' שצ"ו, ובכנסת הראשונים אות פה - פט [ובהערה שם] שהביא שיטות הראשונים בזה, וראה עוד בזה בספר רנת יצחק עה"ת (ויקרא א. ג.).

ה] הטורי אבן במגילה כט: (ד"ה כמאן) דן באריכות אם מועיל הביקור בעודו חולין קודם שהקדישו לתמיד או דרך לאחר שהקדישו.

16. דף על הדף מסכת מנחות דף מט עמוד ב

בגמ': (בסע"א): תניתוה התמידין אין מעכבין וכו' ואמר רבא וכו' אמר לי' אביי וכו'. וכתב הגאון ר' יוסף ענגיל זצ"ל בספרו לקח טוב (כלל ה' אות י'): צריך להבין טעמא דר' חסדא דס"ל בפשיטות דהך דהעולה עולה ראשונה הוא מעכב ואמאי הא בקדשים בעינן שינה לעכב.

ונראה פשוט, דר' חסדא סבירא לי' דסדר הדבר הוא כגוף הדבר, ואם שינה את סידרו של דבר חשוב כאלו לא עשאו כלל וכמ"ש כמה פעמים, וע"כ כיון שנתנה תורה סדר לקרבנות אחרי התמיד, ע"כ אם הקריבן קודם לתמיד חשוב כאילו לא הקריבן ושפיר פסולין, ולא שייך כאן כלל הא דבקדשים בעינן שינה לעכב. דזה שייך רק היכא דהצריכה תורה מעשה פרטית בהקרבה - ולא שינתה בו, דאז אין המעשה ההוא מעכבת והקרבן כשר אף אם חיסר המעשה הזאת, וה"נ שינוי הסדר שפיר משכחת שלא יעכב בקדשים, כגון אם צייתה תורה עשיית מעשה פרטית בקרבן, ונתנה סדר למעשה זאת שתעשה אחרי דבר פלוני, ולא שינתה התורה בחיוב המעשה ההוא, אז אפי' כשעשה המעשה ההוא קודם הדבר ההוא ג"כ הקרבן כשר, דמה בכך דשינה סדרה של מעשה וחשוב כאלו לא עשאה כלל, הרי גוף המעשה אם לא עשאה ג"כ אינו מעכב, כיון דלא שינה בה הכתוב לעכב, משא"כ כאן דנתנה סדר אל כלל ההקרבה שההקרבה כולה של המוסף תהי' אחרי התמיד, וא"כ אם הקדים והקריבו קודם התמיד, הרי חשוב כאלו לא עשה את ההקרבה כלל, דשינוי הסדר חשוב כאילו לא נעשה הדבר כלל, וא"כ הרי שפיר הקרבן פסול וא"צ שינה לעכב כיון דנחשב כאילו לא הקריב כלל ודו"ק.

ואולם אביי דפליג עלי' וקאמר דהקדימה היא רק למצוה בעלמא, על כרחך דס"ל דאין הסדר כגוף הדבר, וחשיב שפיר גם בשינוי הסדר שנעשה גוף הדבר אלא שיש חסרון הסדר, וא"כ כיון שלא שינה הכתוב את הסדר, שפיר אינו מעכב דבקדשים הרי בעינן שינה לעכב, ואולי גם בעלמא יסבור אביי דאין שינוי הסדר מעכב.

וע"ש במנחות מ"ט ע"א (בתוד"ה קודם) דלפי דבריהם שם יש לומר, דס"ל לר' חסדא דקרא דהעולה עולה ראשונה א"צ אלכתחילה, דלכתחילה תיפוק לן דתדיר קודם וע"כ דקאי אעיכובא. וי"ל עוד גווני אחרוני עפ"י דבריהם שם, ובכל אופן יש להבין ג"כ טעמא דאביי דפליג עלי', ואלם גם מה שכתבנו דפליגי בסברא אי סדרו של דבר הוא כגוף הדבר ניתן להאמר, ונראה יותר לפי פשט הסוגיא דמנחות הנ"ל, דלא הוזכר בו רק מקרא אחד דהעולה עולה ראשונה לבד, ובזה נחלקו אם הסדר מתחייב מן הכתוב מעכב או דילמא הוא אך מצוה בעלמא ובאתי רק להעיר.

=====

א. איזהו מקומן מסכת מנחות דף מט עמוד א

אלא תמידין דלמחר ומוספין דהאידינא תמידין עדיפי שכן תדיר או דלמא מוספין עדיפי דהו"ל מקודש: א] הקשו האחרונים הרי חיוב מוסף הוא היום ומהיכי תיתי שיידיחה מחמת חיוב תמיד של מחר אף שהוא תדיר, [1] וע"י מנח"א (עמ' שפ"ז) שכתב לישב דהתמיד כיון שטעון שימור וביקור לכך נחשב כבר האידינא כמחויב בתמיד של מחר. [2] ובשם השפ"א (בזבחים ריש פר' כל התדיר) כתב דקרבן תמיד כיון דכתיב ביה 'תמיד' א"כ ביטול הקרבן של מחר נוגע לכל יום.

אולם ראה בשאג"א (סי' ס"ב, ד"ה ונחזור לענינינו, ואילך) שנקט והוכיח דלאו דוקא נסתפק ר"ח בר אבין במוספין דהאידינא ותמידין דלמחר, דה"ה איפכא תמידין דהאידינא ומוספין דלמחר, דאי נימא דמקודש עדיף צריך להמתין עם הכבשים למוספין דלמחר, ולפי"ז אינו דין בתמיד גרידא אלא כל שנאמר שהוא עדיף לא שנה ביומו או שאינו ביומו.

וראה עוד בשאג"א שם שדן בעיקר ספק הגמ', מהיכי תיתי להמתין עם הכבשים למחר הלא אפשר שיזדמנו לו למחר אחרים ואין ספק מוציא מידי חיוב ודאי דהשתא, עי"ש, וכן החזו"א (לב. ג.) מסיק דכל שלפי אומד הדעת לא יהיו לו תמידין למחר מיקרי ודאי.

ב] בשו"ת הרדב"ז (ח"א תשובה י"ג) כתב דמי שנתן לו השר רשות לצאת מבית הסוהר יום אחד בשנה להתפלל, ראוי שיצא מיד ולא יחמיץ המצוה להמתין ליוהכ"פ או לפורים. [והובא בבאר היטב סי' צ. יא., ובמשנ"ב שם ס"ק כ"ח]. ותמהו עליו החכם צבי (סי' ק"ו) והנשמת אדם (כלל סח. א.) מסוגיין דלא נפשט הבעיא אם יניח מוספין דהאידינא לצורך תמידין של מחר. ועי' מש"כ לישב קצות החושן (סי' קד. ב.), והמגיה למשל"מ (מגילה א. יא.), ובעול"ש זבחים דף צ"א, וראה עוד יד דוד בסוגיין, ומש"כ לישב המנה"א (עמ' שפ"ז) עפ"י המבואר באות הקודמת דהכא מספקינן בתמיד בלבד. א"ל תניתוה התמידין אין מעכבין את המוספין וכו' ה"ד אילימא דאית ליה ולקדם וכו'.

ב. דף על הדף מסכת מנחות דף מט עמוד א
בגמ': פשיטא תמידין עדיפי, דהוו להו תדיר ומקודש. הגאון הפרמ"ג בספרו תיבת גמא (פר' וירא אות ד')
הקשה, מדוע מלין אחרי התפילה, הרי מילה היא מצוה דאורייתא ותפילה היא רק מצוה דרבנן ע"כ.

וכתב הגאון ר' נתנאל הכהן פריעד זצ"ל בקובץ כרם שלמה (שנה י' קו' ב' ע' כ"א): צריך להבין כונת הגאון, הלא תפלה תדיר ממילה, ולכן קודם. וי"ל דס"ל דאורייתא הוי מקודש, וזה איבעיא דלא איפשטא במנחות מ"ט תדיר ומקודש איזה מהם קודם, ורמב"ם ז"ל פסק איזה שירצה יקריב, וכ"כ בנוב"י מה"ק האו"ח סי' (מ"א), אמנם הגאון השאגת ארי' (סי' כ"ב) הוכיח דאפי' מצוה דרבנן קודם לד"ת אם הוא תדיר, דהרי ב"ה ס"ל דמברך על יין ואח"כ מברך על היום אף דברכת יין הוא דרבנן, אפ"ה הוא קודם לקידוש היום, ושעמא דרבנן הוי כרשות לגבי דאורייתא יעו"ש, ובזה נחה ושקטה תמיהת הגאון המחבר.

ומה שתירץ הגאון בתיבת גמא דכל מצוה דרבנן הוי דאורייתא, משום "לא תסור וגו'", רק דהקילו היכא דהתנו מעיקרא כן כמ"ש במגילת אסתר שורש א', והכא לא התנו, זה דוחק, אמנם לפני דברי השאגת ארי' יבוא על נכון.

ג. יד בנימין-זבחים צא

בגמ' איבעיא להו תדיר ומקודש איזה מהם קדים כו' והגמ' נשארה צנעיא זו בספק. וכתב הרע"ז צמסנה "הא מילתא מיבעיא בגמ' ולא איפשיטא ונראה דתדיר קודם" ע"כ, ועי' תוס' יו"ט שז' דנראה טעמו משום דתדיר קודם נפקא לן מקרא מעולת החמיד יתירא אבל למקודש לית לן קרא יתירא וכו' יעו"ש.

וב"ב הט"ז לאו"ת סי' תרפ"א כהרע"ז וז"ל "ואע"ג דנשאר הצעיא בספק משמע שיש לנו לפסוק דתדיר עדיף כיון שהוא כלל צמורה ואין לנו דבר צרור להוציא מן הכלל" כו', והשאג"א סי' כ"ח התפלל צוה על הט"ז וכ' צוה"ל "איני יודע מאי קאמר דהא כל המקודש מחזירו הוא נמי כלל צמורה ומקראי ילפי' בשילהי הוריות" כו'.

גם הרש"ש בסוגיין תמה על דברי התו"ט הנ"ל שז' דתדיר דוקא הוא מה"ת דהא מקודש נמי מן התורה וכדילפי' בהוריות מוקדשתו, ועי' צרש"ש שז' ליישז דמקרא

דוקדשתו לא ילפי' אלא רק דהקדמה הוא מדין קדושה וממילא ידע דדבר המקודש יותר, ראוי להקדימו, [אבל אינו מה"ת ממש], עוד הי' אפשר"ל דקרא דוקדשתו אינו אלא אסמכתא בעלמא.

ד. שערים מצויינים בהלכה-זבחים צא

אטו ראש חודש למוספי ידיה אהני למוספי שבת לא אהני. עי' באור שמח (עבודת יוה"כ פ"ד) שמפרש מש"כ הרמב"ם (שם פ"א ה"ב) שביוה"כ שחל בשבת הכ"ג מקריב גם מוספי שבת, דמסתברא כן, כיון דאמרינן בגמ' כאן אטו ר"ח למוספי ידיה אהני למוספי שבת לא אהני, הרי דמקדשי בקדושת ר"ח, ה"נ מוספי שבת בקדושת יוה"כ מקדשי ומצותן בכ"ג כמון התמידים כו'. [עוד כתב נ"ל דקדושת יוה"כ חיילא על שבת ג"כ להקדישו בשבות מכל אכילה, דקדושת יוה"כ גם לשבת אהני שיוקדש בענות נפש, ולכן חולה שיש בו סכנה שצריך לאכול, לא מקדש ביוה"כ גם כשחל שבת, דזה קדושת שבת אז שלא לאכול בו. וזהו דלא כמש"כ בהגה' הגרע"א (או"ח סוס"י תריח) דחולה צריך לקדש ביוה"כ שחל בשבת\ ובמשנ"ב (שם ס"ק כט) פסק דוראי

כתב בתשו' אבני גזר (או"ח סי' הנט-ט) שמכאן מבואר שמצוה הנעשה בזמן מקודש חשובה מקודש יותר, ועי"ש מש"כ ליישב

אע"ג שהמצוה אינה של שבת, [ועי"ש שביאר עפ"י הטעם שהוסיף משה יום א' מדעתו כדי שיהיה מתן תורה בשבת. ועי"ע בספרו שיח השדה (שער ב"ה סי' ט ד"ה והנה בפסחים) מש"כ לחלק בסברא הנ"ל]. ועפ"י מבואר מדברי הגמ' כאן דקר"ש שקורא בשבת נחשב למקודש. וכ"כ הגר"ע בלקח טוב (כלל ו' עמ' לו ד"ה המקום הי"ג) עפ"י הגמ' כאן, דאפי' מצות שאין להם שום שייכות לזמן ג"כ מקודש יותר כשנעשה בשבת מאם נעשית בחול, שקדושת היום מתפשטת גם עליהם, שמוספי שבת אין להם שום שייכות לקדושת ר"ח, וכן ברכת היין אין לה שייכות לקדושת הזמן כו', ופושט בזה חקירת הפמ"ג בס' מתן שכרן של מצות (חקירה ח) אם עבירה הנעשית בשבת חמורה יותר מאם נעשית בחול. (נוהפמ"ג

וכדברי האבנ"ז כתב גם תלמידו בתשו' ארץ צבי (סי' מג) שמכאן מבואר שמצוה בעלמא שאדם עושה בשבת או ביו"ט נעשה מקודש,

ה. דף על הדף מסכת זבחים דף צא עמוד א

בגמ': אטו שבת למוספין אהני לתמידין לא אהני. מבואר כאן שקדושת שבת פועלת - שאף הקרבן תמיד של שבת, יותר קדוש מקרבן תמיד של חול, מכאן סמך למה דאיתא בהתם סופר (גיטין מ"ד ע"א ד"ה חוץ) שזה"קריאת שמע" שאדם קורא בארץ ישראל, מעולה היא יותר מה"קריאת שמע" שאדם קורא בחוץ לארץ, וכן שאר המצוות כולן מעולות הן בארץ ישראל, יותר מאותן מצוות שעושה אותן בחוץ לארץ. (ילקוט דברי אסף עמוד ק"ט). בבן איש חי (שנה שני' שמות ד"ה ובוזה מובן) מביא ממקובלים, שעסק התורה שהוא לומד לומד בשבת, פועל אלף פעמים יותר מעסק התורה שהוא לומד בחול.

ו. תדיר ומקודש איזה מהם קדים SEE ADDENDUM זבחים דף צא

השנה כנגד מי וכו'. והיות שאין מקור בתנ"ך לתפילה שיש בה שמונה ברכות, הוכרחו התנאים לצרף יחד שתי ברכות אלו דקיימי אקדושת היום, מתוך שעניינן שוה [חדא היא], וכמו שביארנו לענין תשע ברכות דתפילת ראש השנה [במסורה, חוברת ב']. או דנימא דב"ה פליגי אב"ש בעיקר וביסוד הדברים, וס"ל דביום טוב שחל להיות בשבת אין כאן שתי קדושות נפרדות, אלא שתייהן מתמזגות יחד להוות חדא קדושה, ואשר לזה נתכוונו בגמ' בברכות באמרם - הכא חדא היא.

ועיין גמ' בברכות (מט.) הנ"ל, דביום טוב שחל להיות בשבת יש לחתום "מקדש השבת וישראל והזמנים", ועל זה הקשו, דהלא קי"ל בברכה שלישית דברכת המזון דאין לחתום בה מושיע ישראל ובונה ירושלים, דאין חותמים בשמים, ומאי שנא. ועל זה תירצו בגמ' לפי גרסת רש"י, הכא (בברכת קדושת היום) חדא היא, התם (בברכת המזון) תרתין, כל חדא וחדא באפי נפשה. וגירסת הבה"ג שם (הובאה שם ברש"י) היא להיפך, הני תרתין קדושי נינהו, ומודה רבי דחתמין בהו בשמים. אבל נחמה חדא מילתא היא ובחדא בעי למחתם. ועיי"ש ברש"י שדחה לגרסת הבה"ג ולפירושו. על כל פנים מגרסת הבה"ג מתבאר להדיא דס"ל דביום טוב שחל להיות בשבת ששתי קדושות נפרדות הן שחלות על אותו היום. משא"כ לפי גרסת רש"י, לפי פשוטו משמע דס"ל דהכל מהווה חדא קדושת היום [אף שיש לחתום].

והנה בכל ראש השנה, שתמיד חל בראש חודש, יש יותר סברא לומר שהכל מהווה חדא קדושת היום. וראיה לדבר משיטת הר"ר משולם שהביאו התוס' ברי"ה (ח:) שהחודש מתכסה בו, שאין חטאת ראש חודש קרבה בראש השנה, הרי להדיא ששונה קדושת ראש חודש זה משאר קדושת ראש חודש דעלמא. ומסתברא לומר דה"ט, שקדושת ראש חודש דתשרי מתמזגת עם קדושת היום דראש השנה. [אכן עיי"ש בתוס' בהמשך דבריהם, שהקשה לו ר"ת מתוספתא דשבועות, והשיב שלא אמר שאין מקריבים בו חטאת, אלא רק כיון לומר - שלא נזכר בקרא].

[ועיין גמ' זבחים (צ:) איבעיא להו, תדיר ומקודש, איזה מהם קודם וכו'. ושם בהמשך הגמ' איתא (צא.) ת"ש, מוספי שבת קודמים למוספי ראש חודש. (ופירש רש"י, מוספי ראש חודש מקודשין משל שבת, דאיקרי מועד.) ועל זה דחו, אטו ראש חודש למוספין ידידה אהני, למוספי שבת לא אהני. וכן איתא עוד שם בהמשך, אטו ראש השנה למוספי ידידה אהני, למוספי ראש חודש לא אהני. והמתבאר מדברי הגמ' כאן על פי פשוטו הוא, דלא רק בראש השנה (שתמיד חל הוא בראש חודש) הוא דאמרינן ששתי הקדושות שעל היום מתמזגות יחד להוות חדא קדושת היום, אלא אפילו בראש חודש שחל להיות שבת נמי אמרינן

בגדר קדושת יום טוב שחל להיות בשבת: ביצה (יז.) ת"ר, יום טוב שחל להיות בשבת, בית שמאי אומרים מתפלל שמונה ואומר של שבת בפני עצמה ושל יום טוב בפני עצמה. ובית הלל אומרים מתפלל שבע, מתחיל בשל שבת ומסיים בשל שבת ואומר קדושת היום באמצע. רבי אומר אף חותם בה מקדש השבת וישראל והזמנים. ובגמ' בברכות (מט.) איתא, דאין חותמין בשנים, דאין עושין מצוות חבילות חבילות, חוץ מזו - דמקדש השבת וישראל והזמנים. ומאי שנא, הכא חדא היא וכו'. והנה זה ברור, דאליבא דב"ש, ביום טוב שחל להיות בשבת, שיש לפנינו ב' קדושות היום נפרדות שחלות איום זה, דקדושת שבת לחוד, וקדושת יום טוב לחוד, ואשר על כן מצרכי שתי ברכות נפרדות אקדושת היום, דאי אפשר לכלול שתייהן בחדא ברכה, דאין חותמין בשמים. אך לדעת ב"ה דכוותיהו קי"ל, וכדברי רבי, יש להסתפק, אם מעיקרא דינא ס"ל גם כן כב"ש, דב' קדושות היום נפרדות הן, ובאמת הוה ליה למימר ב' ברכות נפרדות, אך בגמ' בברכות (כח:) ייסדו דבעין שיהיה איזה רמז בספרי הנביאים למנין הברכות שבשמונה עשרה, וכדאיתא התם - הני י"ח כנגד מי ... הני שבע דשבתא כנגד מי ... הני תשע דראש

19

הכי, שהכל מהווה קדושת היום אחת, ואשר על כן קדושת היום החמורה דראש חודש גם כן מחייבת אף במוספין דשבת.

ונראה, דבנקודה זו תלוי שינוי הנוסחאות שבתפילת יום טוב. דביום טוב שחל בשבת לפי רוב הנוסחאות מוסיפים באמצע הקטע של "והשיאנו" את הבקשה "אוי"א רצה במנוחתנו", ובנוסח הגר"א ליתא לתיבות או"א, ומוסיפים רק את הבקשה - "רצה במנוחתנו". ונראה, דבתפילת שבת, הקטע האחרון של ברכת קדושת היום מתחיל בתיבות או"א רצה במנוחתנו, ואילו ביום טוב הקטע האחרון שבברכת קדושת היום מתחיל בתיבות "והשיאנו". ולכן ביום טוב שחל בשבת, אף דפליגי ב"ה אב"ש וס"ל שכוללים ענין שתי קדושות היום בחדא ברכה, מכל מקום בעיקרן של דברים מודו לב"ש, דבאמת מן הנכון היה לברך ב' ברכות נפרדות בפני עצמן, ועל כן פותחים גם ב"והשיאנו" וגם ב"אוי"א רצה במנוחתנו", להראות שמן הנכון היה לומר שתי ברכות נפרדות של קדושת היום. משא"כ לפי נוסח הגר"א, שרק מוסיפים תיבות "רצה במנוחתנו" כבקשה מיוחדת לשבת, ואין פותחים באוי"א, כדרך שמתחילים בשאר שבתות השנה, דאדרבא, אין כאן אלא חדא קדושת היום, ופליגי ב"ה אב"ש ביסוד הענין ושרשו, דלא היה מן הראוי לברך כאן שתי ברכות כל עיקר.

ונוסחת ר' יעקב עמדין בסידור שלו לומר או"א אפילו ביום טוב שחל בחול, ענין אחר הוא, דלפי אותה נוסחא, כמו שקטע זה האחרון (שלפני חתימת הברכה) פותחת בשבת בתיבות או"א, כמו כן ביום טוב - יש לו להתחיל כן, ובקשת והשיאנו היא קטע בפני עצמו, ואינה פתיחת הקטע האחרון שסמוך לחתימה.